

УДК 323.01

DOI: 10.30840/2413-7065.3(80).2021.241819

ЧИННИКИ ПОЛІТИЗАЦІЇ ЕТНІЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦИ УКРАЇНИ

Тетяна БЕВЗ

orcid.org/0000-0002-0129-1925

доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник
відділу освітніх технологій та популяризації українознавства НДІУ

Анотація. Етнічна мозаїчність України та етнонаціональний чинник – феномени, які позначаються на усіх сферах життєдіяльності суспільства. Етнічний чинник має особливу роль у виникненні суперечностей у поліетнічних державах. З одного боку, «етнічність – це форма соціальної організації культурних відмінностей» (Ф. Барт), а з другого – етнічність інструментальна і може використовуватися як засіб досягнення політичних цілей (А. Коен). Етнічність була і є політичним ресурсом, який упродовж століть розігрувався політичними гравцями. Важливим політичним феноменом сучасності є політизована етнічність.

У статті проаналізовано окремі чинники політизації етнічності. Чинниками політизації етнічності виступали: поширення недостовірної інформації про радикальні вимоги територіальної автономії від імені «національних меншин», деструктивна роль політиків, які позиціонували себе як лобістів інтересів національних меншин, етнічне підприємництво, етнічні політичні партії, наявність подвійного громадянства, фейкові новини, неправдива інформація та ін. Доведено, що окремі чинники політизації етнічності становлять загрозу для національної безпеки країни.

Визначено, що етнічна ідентичність є дієвим інструментом як для консолідації, так і деконсолідації етнічних груп та має свою політичну суб'єктність.

Доведено, що у процесі децентралізації представники всіх етнонаціональних спільнот добре сприймають один одного і конфліктів на етнічному ґрунті не виникає. Однак через недостатню обізнаність людей про особливості і перспективи реформи місцевого самоврядування політики, особливо місцеві, розігрують «етнічну карту» у власних інтересах.

Ключові слова: національна безпека; політизація етнічності; чинники політизації етнічності; ідентичність; загрози; етнополітичні загрози.

FACTORS OF ETHNIC POLITICIZATION IN THE CONTEXT OF THREATS TO NATIONAL SECURITY IN UKRAINE

Tetiana BEVZ

Doctor of Historical Sciences, professor, lead research fellow of the Education Technologies and Ukrainian Studies Popularization Department of RIUS

Annotation. Ethnic mosaicism of Ukraine and the ethnonational factor are the phenomena that affect all spheres of the society. The ethnic factor has a special role in the emergence of contradictions in polyethnic states. On the one hand, “ethnicity is a form of social organization of cultural differences” (F. Bart), and on the other, ethnicity is instrumental and can be used as a means to achieve political goals (A. Cohen). Ethnicity has been and is a political resource that has been played out by political players for centuries. An important political phenomenon of our time is politicized ethnicity. The article analyzes some factors of politicization of ethnicity. The factors of politicization of ethnicity were:

© Бевз Т.

dissemination of unreliable information about the radical demands of territorial autonomy on behalf of “national minorities”; the destructive role of politicians who positioned themselves as lobbyists for the interests of national minorities; ethnic entrepreneurship, ethnic political parties; presence of dual citizenship, fake news, false information, and more. It is proved that certain factors of politicization of ethnicity pose a threat to the national security of the country.

It is determined that ethnic identity is an effective tool for both consolidation and deconsolidation of ethnic groups and has its own political subjectivity. It is proved that in the process of decentralization, representatives of all ethnonational communities perceive each other well, and conflicts on ethnic grounds do not arise. However, due to people’s low awareness of the peculiarities and prospects of the local government reform, politicians, especially local ones, are playing the “ethnic card” in their own interests.

Key words: national security; politicization of ethnicity; factors of politicization of ethnicity; identity; threats; ethnopolitical threats.

Національна безпека, національний інтерес, національна ідентичність, національна ідентичність як важлива складова національної безпеки, етнічна ідентичність, етнополітична загроза, етнополітичні загрози національній безпеці України, загострення міжетнічних відносин, використання етнічного чинника у світових політичних процесах – це поняття, які присутні як у політичному житті України, викликах глобалізаційного світу, так і в дискурсах науковців, політиків, експертів. Нові виклики у сфері національної безпеки пов’язані з кризовими явищами у світовій економіці, епідемією коронавірусної хвороби, посиленням небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Відчутну загрозу для гуманітарної безпеки України, української національної ідентичності становить російська політична та культурна експансія, ідеологія «русского мира».

Важливою формою соціальної ідентичності виступає етнічність, або отожднення себе з певною культурною традицією чи спільністю. Етнічна мозаїчність України та етнонаціональний чинник – феномени, які позначаються на усіх сферах життєдіяльності суспільства.

На державному рівні постійно наголошується, що Україна як держава проявляє повагу до традицій і культурних цінностей осіб, які належать до національних меншин, що живуть на її території [19], та планує ухвалити новий закон, який врегулює захист їхньої самобутності та рівноправності, докладає консолідованих зусиль щодо вдосконалення відповідної законодавчої бази та виконання міжнародних зобов’язань у сфері захисту прав людини та забезпечення прав національних меншин. Зокрема, 1 липня 2021 р. Верховна Рада України ухвалила закон «Про корінні народи України», ініційований Президентом України, та розробляє новий законопроект про національні спільноти. Запропоновано замість визначення «національні меншини» використовувати термін «національні спільноти», акцентуючи увагу на тому, що «жодна національність у нашій державі не має відчувати себе меншиною, менш важливою, менш захищеною чи менш щасливою, ніхто не може бути в меншості, бо всі ми є громадяни України і ми всі рівні» [22].

Комітет Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у

Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим, міста Севастополя, національних меншин і між-національних відносин та громадська організація «Рада національних спільнот України» провели круглий стіл на тему «30 років Незалежності України: досягнення та перспективи розвитку державної етнонаціональної політики», на якому обговорили нову редакцію закону «Про національні спільноти в Україні». Цей документ визначає особливості суспільних відносин щодо забезпечення реалізації прав та свобод осіб, які належать до національних спільнот України, збереження і захисту їхньої самобутності, забезпечення їх повноцінного розвитку як частини українського суспільства [25].

Головний акцент у визначенні місця і ролі соціокультурних ідентичностей (етнічних, територіальних, професійних, гендерних, релігійних та інших) зроблено на осмисленні ризиків і загроз, породжених травмованою історичною пам'яттю, антиномічністю політичних орієнтацій і сформованою на цій основі диверсифікацією суспільної свідомості [28].

Етнічний чинник має особливу роль у виникненні суперечностей у поліетнічних державах. З одного боку, «етнічність – це форма соціальної організації культурних відмінностей» (Ф. Барт), а з другого – етнічність інструментальна і може використовуватися як засіб досягнення політичних цілей (А. Коен). Етнічність була і є політичним ресурсом, який упродовж століть розігрувався політичними гравцями. Важливим політичним феноменом сучасності є політизована етнічність. За певних обставин відбувається «політизація етнічності»

(Дж. Ротшильд). Суть цього процесу полягала у перетворенні етнічності з суто психологічного, культурного або соціального фактора «у власне політичну силу з метою зміни або стабілізації конкретних форм нерівності етнічних груп, які склалися в суспільстві» [46].

На думку Дж. Ротшильда, політизувати етнічність означало: 1) надати людям можливість усвідомити роль політики у збереженні їхніх етнокультурних цінностей і навпаки; 2) стимулювати їхню увагу для цього взаємозв'язку; 3) мобілізувати їх на формування етнічних груп, що мають єдину самосвідомість; 4) спрямувати їхню поведінку у сферу політичної діяльності, спираючись на цю свідомість і групову самосвідомість [39, с. 18].

Метою нашого дослідження було проаналізувати чинники політизації етнічності у контексті загроз національній безпеці України у процесі дослідження науково-дослідного проекту «Концепт ідентичності українства в умовах соціокультурних трансформацій: загрози національній безпеці в гуманітарній сфері».

Актуалізацію теми у розрізі політизації етнічності у контексті загроз національній безпеці України підтверджують проект «Паспорт безпеки України: національний й регіональний виміри», за результатами якого було підготовлено дослідження «Паспорт безпеки України: підсумки та рекомендації»; аналітична доповідь «Безпекові виміри гуманітарної політики України»; аналітичні записки «Етнополітичні загрози та ризики національної консолідації: регіональний вимір», «Процеси політизації етнічності в Україні: загрози та можливості для державної політики в умовах зовнішньої агресії», а також виступи учасників

круглого столу «Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави».

Актуалізація питання політизації етнічності підсилюється низкою резонансних публікацій на кшталт: Б. Червак. «Чи відбуваються в Україні етнічні чистки» (URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2014/05/16/7025567/>); О. Тягнибок. «Над українцями сходу нависла загроза етнічних чисток» (URL: <http://svoboda.org.ua/news/events/00106711/>).

Проблема етнічності висвітлюється у низці спеціальних наукових видань та в публікаціях у фахових журналах. Нещодавно в Україні з'явилося нове суспільно-політичне видання InfoPost. Media, яке створила команда ГО «Інститут центральноєвропейської стратегії» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), присвячене національним спільнотам. Метою видання було посилити національний діалог та згуртованість, а також протидіяти дезінформації та маніпуляціям щодо етнічних питань в Україні [8]. Важливо наголосити, що видання буде фокусуватися не лише на культурній тематиці, а й працюватиме із суспільно-політичними, транскордонними, міждержавними питаннями. Контент виходитиме українською, угорською, словацькою, польською, румунською, чеською та англійською мовами.

Поліетнічність України актуалізує тему політизації етнічності у регіонах України. Поділяємо думку щодо того, що у дослідженні до уваги варто брати не лише «об'єктивну картину розвитку регіону і його специфічність порівняно з іншими, але й емоційну складову – спосіб сприйняття людьми регіону і ступінь його здатності забезпечити спільну

ідентичність, і солідарність, зокрема і у зіткненні з іншими формами солідарності, включаючи кланову й етнічну» [27, с. 400].

За останніми підрахунками, в Україні проживає 9 мільйонів 200 тисяч людей – представників національних спільнот [25]. За даними опитування Центру Разумкова 2017 р., абсолютна більшість громадян України (92%) вважали себе етнічними українцями, 6% – етнічними росіянами, 1,5% віднесли себе до інших етносів [33]. Абсолютна більшість опитаних (72%), за результатами опитування 2021 р.¹, швидше пишалися або дуже пишалися українським громадянством [2]. Лише 18,5% заявили, що швидше не пишалися або зовсім не пишються цим фактом [2]. Загалом упродовж останніх років спостерігалася стійка тенденція до зростання кількості тих, хто пишався або дуже пишався громадянством України. Чому ж тоді постає питання про політизацію етнічності, насамперед у контексті національної безпеки?

Характеризуючи значну частину регіонів України, можна стверджувати, що «суттєвим джерелом напруги в регіоні є високий рівень корупції та етнічний фактор» [10]. Політизація етнічності найбільше виявляється у росіян, угорців та кримських татар. Питання політизації етнічності найбільш гостро простежується у Закарпатському, Одеському та Чернівецькому регіонах. Це пов'язано

¹ Загальнонаціональне дослідження проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 29 липня по 4 серпня 2021 року в усіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2019 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

з тим, що майже 20% населення Закарпатської області, понад 37% – Одеської та близько 25% – Чернівецької складають представники національних меншин [15]. Зазначимо, що у 13 районах або містах цих областей (включаючи 8 в Одеській області) етнічні українці складають менше 50% від загальної кількості населення [20]. Якщо говорити про політизовані об'єднання в Україні, то це – угорці Закарпаття, російські організації, етнічні політичні партії, політичне русинство, об'єднання кримських татар.

За даними дослідження «Паспорт безпеки України: національний та регіональний виміри», угорці складають близько 12% населення регіону – понад 150 тисяч осіб (населення області 1,2 млн.) та мають надзвичайно широкий вплив через безпосередню підтримку Угорщини [32]. Закарпаття отримувало значну матеріальну допомогу від угорського уряду. Так, субсидії в регіон від Угорщини майже вдесятеро перевищували внесок України та становили понад третину всього бюджету краю (у 2017 р. угорський уряд виділив Закарпаттю близько 64 млн. євро, Україна – 6,9 млн. євро) [32].

У Закарпатті в кожному, навіть невеликому, містечку діють угорські консульства. У регіоні працювало 107 загальноосвітніх шкіл, у яких навчання проводилося угорською мовою. У Берегово функціонував Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II. У місті побудовано ряд угорських пам'ятників (Ідешу, Ференцу II Ракоці, Лайошу Кошуту¹, Шандору Петефі). Відповідні і назви вулиць – на честь різних

¹ Лайош Кошут (1802–1894) – угорський політичний діяч, реформатор, активний борець за незалежність Угорщини.

угорських пасіонаріїв. Більшість реклами та вивісок – угорською мовою, таблички з назвами вулиць – двомовні. Представники регіональної еліти часто займали проугорську позицію, відверто критикуючи дії президента України та уряду. Це руйнує й без того низький рівень довіри мешканців Закарпаття до Києва, провокуючи подальше відсторонення регіону від впливу центру та зближення з Угорщиною, влада якої демонструє готовність робити для населення більше, ніж Україна [24]. Зокрема, 28 листопада 2017 р. угорський парламент підтримав законопроект, згідно з яким дітям (йдеться про дітей, які народилися після 30 червня 2017 р. – Т. Б.) закордонних угорців нараховуватимуть разову фінансову допомогу [11].

Важливо зазначити, що 17–18 тисяч угорців із Закарпаття працюють та 2000–2500 студентів навчаються за кордоном. Згідно з опитуванням, 50% трудових мігрантів обирає Угорщину, а приблизно 30% їде у пошуках роботи до Чехії [1]. Загалом неодноразово йшлося про зростання угорського впливу на Закарпатті. Керівництво держави наголошувало, що Україна має вживати всіх заходів, щоб ці можливі впливи не перетворювалися на елемент загрози національній безпеці [43].

Чинником політизації етнічності було поширення недостовірної інформації про радикальні вимоги територіальної автономії від імені «національних меншин»². Такі сепаратистські прояви

² Жданов О. Кремль готує реванш в Україні: сепаратизм загрожує будь-якому регіону. – Військовий експерт попередив про загрозу федералізації країни. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/regional-policy/2017-05-25/kreml-gotovit-revansh-v-ukraine-separatizm-grozit-lyubomu-regionu/12545>; Буждаская республика. В Укра-

виступали однією із найсуттєвіших загроз національній безпеці України. Однак у переважній більшості випадків це були фейкові новини, дезінформація чи маніпуляція. Так, у березні 2015 р. російське інформаційне агентство поширило заяву русинського активіста, який перебував у Росії, П. Гецька, в якій він від імені русинського населення та русинських організацій вимагав від Києва надання Закарпаттю статусу автономії та визнання русинів окремою національністю [16]. За його даними, 14 березня 2015 р. було проведено з'їзд русинських організацій, які й ухвалили відповідне звернення. Крім того, він зазначив, що просить від В. Путіна введення миротворчих військ на територію Підкарпатської Русі [16]. Реакцією більшості лідерів русинського руху на Закарпатті було спростування своєї причетності до цього рішення (Є. Жупан, М. Бобинець, Ю. Продан та інші) [16].

Прикладом інформаційних спецоперацій можна вважати поширення звернень до Президента України від неіснуючої «Асамблеї румунів України» щодо надання території компактного проживання румунів у Чернівецькій області статусу територіальної автономії [41]. Голова Чернівецького центру румунської культури ім. Міхая Емінеску В. Бику запевнив, що інформація не відповідає дійсності. Такої організації, як Асамблея румунів Буковини, не існувало.

ине начался парад суверенитетов. URL: <http://antifashist.com/item/budzhakskaaya-respublika-v-ukraine-nachalsya-parad-suverenitetov.html>; Децентралізація в Бессарабії: які загрози? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/decentralizaciya-v-bessarabiyi-yaki-zagrozy>; Сепаратизм шагає по Україні: в Одеської області провозглашена республика Буджак. URL: <http://nk.org.ua/politika/separatizm-shagaet-po-ukraine-v-odeskoy-oblasti-provozglashena-respublika-budjak-28830>

Першоджерелом поширення цієї інформації було пропагандистське видання «Новороссія – 24», що опублікувало матеріал під назвою «Асамблея Румын Буковини потребувала автономии для своего края». Асамблея та всі заяви фігурантів виявилися фейковими, а їхній слід тягнувся до Придністров'я.

Схожі «заяви» поширювалася в інформаційному просторі України від болгарських і русинських лідерів. Зокрема, йшлося про те, що начебто було звернення до Президента України від «болгарської діаспори» від 27 червня 2016 р. із вимогою надати територіальну автономію болгарам в Одеській та Херсонській областях [36].

Пропагандисти не обмежувалися лише зверненнями, а й намагалися маніпулювати різноманітними форумами, з'їздами та конференціями, які начебто вимагали автономії. Йшлося про те, що 28–29 жовтня 2015 р. в місті Білгороді-Дністровському Одеської області проходив позачерговий з'їзд «Народної ради Бессарабії». У заході взяли участь представники Південної Бессарабії, а також делегати з Гагаузії. Учасники з'їзду проголосували за декларацію, в якій йшлося про возз'єднання Південної Бессарабії з Гагаузією і відтворення республіки Буджак. Підтвердження офіційної влади Гагаузії, що їхні представники брали участь у зазначеному заході, не надходило [6].

У створенні «Бессарабської народної ради» з 9 районів шансів було доволі мало, тому що ці райони дуже різні як поміж собою, так і в сприйнятті тих подій, які відбуваються в Україні. Тому уявити собі, що вони могли б існувати спільно в рамках якогось інституціонального об'єднання, фактично неможливо. Особливо якщо йшлося про проросійські

настрої. Оскільки Рені, Ізмаїл були достатньо проукраїнськими або пробессарабськими. Упродовж 2014–2015 рр. там була сильна локальна ідентичність, сприйняття себе як молдаванина з Бессарабії, гагауза з української Бессарабії, а не розділ між проросійським і проукраїнським [3].

Понад те, у ЗМІ з'явилася інформація про те, що в Одесі 16 травня 2016 р. відбулася друга конференція «Народної ради Бессарабії», на якій був представлений законопроект про національно-культурну автономію Бессарабського краю. «У законопроекті здійснена юридична фіксація Бессарабії як єдиного унікального поліетнічного і багатокультурного регіону. Всі повноваження управління національно-культурною автономією Бессарабії передані органам місцевого самоврядування» [7]. Служба безпеки України заблокувала поширення сепаратистського руху «Народної ради Бессарабії», повністю ліквідувала незаконну організацію і затримала її членів. У силових відомствах впевнені, що проект відокремлення Бессарабії та Одещини в цілому розглядався російською владою як імовірний план Путіна із з'єднання «ЛНР/ДНР», Криму та Придністров'я спільним кордоном [21].

Одним із чинників політизації етнічності упродовж усіх років незалежності було провокування внутрішньої напруженості щодо мовної та мовно-етнічної ситуації, особливо під час виборчих кампаній. Це зумовлено регіональними відмінностями, впливом стереотипів радянської/російської пропаганди щодо режиму використання української та російської мов, неефективністю державної політики з підтримки української мови. Попри усі інсинуації щодо мовного

питання, згідно з результатами соціологічного дослідження¹, зокрема, 50% жителів Закарпаття вважали, що навчання в школі має бути українською мовою. Третина опитаних зазначила, що у початкових класах навчання має провадитися мовою нацменшин [5].

Тривалий час відбувалися перипетії навколо законів про мову. Конституційний Суд України 14 липня 2021 р. визнав, що Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 р. № 2704–VIII відповідає Основному закону України, наголосивши при цьому, що вважає «загрозу українській мові як рівносильну загрози для національної безпеки країни» [18].

Чинником політизації етнічності виступала й деструктивна роль політиків, які позиціонували себе як лобістів інтересів національних меншин. Для підтвердження наведемо кілька прикладів. Народні депутати України А. Кіссе (президент Асоціації болгар України), В. Брензович (лідер Партії угорців України) і Г. Тіміш (представник румунської громади України) підписали спільне депутатське звернення на адресу Президента України з вимогою негайно накладти вето на закон України «Про освіту», прийнятий Верховною Радою України 5 вересня 2017 р. Парламентарі стверджували, що прийняття закону – «грубе порушення прав національних меншин України на використання рідної мови», мотивуючи свою позицію тим, що закон

¹ Дослідження проводилося з 24 серпня по 10 вересня 2020 р., загалом було опитано 1000 респондентів – половина з-поміж репрезентативної вибірки жителів Закарпатської області (6 міст та 15 сіл) та 500 представників нацменшин (з угорської, румунської, ромської та словацької громад Закарпаття). Похибка опитування не перевищує 4,4%.

«Про освіту» призупиняв діючі норми, які «створюють правові підстави діяльності сотень навчальних закладів різних рівнів і форм, в яких навчальний процес вже упродовж багатьох десятиліть (в деяких завжди) відбувався-відбувається мовами національних меншин» [23]. Зазначимо, що Міністерства закордонних справ Угорщини, Румунії і Молдови офіційно вимагали скасувати цей законопроект [23]. Натомість офіційно зазначалося, що «Україна не вноситиме жодні додаткові зміни до закону про освіту, окрім тих, які були обумовлені рішенням Венеціанської комісії, для того, щоб піти на якісь компроміси з Угорщиною» [42]. У жовтні 2019 р. Президент України проінформував Генерального секретаря НАТО, що Україна вже виконала шість із семи рекомендацій Венеціанської комісії щодо внесення змін до Закону про освіту у питанні захисту національних меншин [42].

Лідер Партії угорців України В. Брензович, після відповідних консультацій із представниками Генерального консульства Угорщини в Ужгороді, виголосив у Верховній Раді України промову на тему утисків та залякувань представників угорської національної меншини краю. Депутат розповів про «факельну ходу» націоналістичних організацій на площі Шандора Петефі, де, зокрема, лунало провокативне гасло «Мадярів на ножі!» [31]. А 2 квітня 2017 р. в українському місті Береговому у приміщенні Закарпатського угорського інституту він же стоячи аплодував представникові українофобської угорської партії Jobbik Дюре Чобо у відповідь на його заклики зробити все, щоб «на Закарпатті утворилася русинсько-угорська автономія...» [31].

Деструктивні впливи здійснюються і колективно. Зокрема, наприкінці 2016 р. на території Угорщини відбулася конфіденційна зустріч близько 20 мультимільйонерів і мільярдерів, що мали «русинське» та угорське коріння. З огляду на погіршення ситуації в Україні ними було прийнято рішення про ретельний контроль за ситуацією і негайне виділення коштів на «зелених чоловічків», які «не повинні допустити на Закарпатті повторення трагедії Донецька і Луганська» [29]. Мільярдерами з «русинським» корінням було прийнято рішення перетворити Закарпаття на т. зв. «східноєвропейську Швейцарію» [29]. У цьому контексті лунала інформація про створення «фонду розвитку Карпат», куди ними був внесений «для початку» мільярд доларів, який влада Закарпаття в разі відокремлення від України в найкоротші терміни начебто отримає на розвиток своєї інфраструктури [29]. Такі зібрання та їхні рішення зазвичай мали фейковий характер, поширюючи неправдиву інформацію.

Формування й активна діяльність політичних партій за етнічною ознакою стали на сьогодні одним із проявів посилення процесів політизації етнічності. Перша політична партія за етнічною ознакою була створена наприкінці 2004 р. Нею стала Демократична партія угорців України, яка позиціонувала себе як інтегрований національний виразник інтересів угорців Закарпаття. У лютому 2005 р. почала діяти КМКС – Партія угорців України, діяльність якої була зорієнтована на угорське населення. Зазначимо, що сайт КМКС – Партії угорців України повністю угорською мовою. Навіть англійської версії не було.

У вересні 2011 р. в Україні планувалося створити нову партію – Партію поляків України. З'їзд засновників зібрав делегатів з 28 організацій, що об'єднували поляків, які проживали в Україні. Передбачалося прибуття 140 делегатів, а прибуло близько 200. Однак зареєструвалося лише 120, оскільки реєстрація коштувала 75 гривень з однієї людини. У регіональному зрізі це були представники з Житомира – 24 особи, Києва – 27, Вінниці – 15, Харкова, Хмельницького та Дніпропетровська – по 6, Одеси – 4, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Чернівців – по 2–4 особи. Головував на зібранні голова Союзу поляків України С. Костецький, у президії були голови Е. Легович зі Львова, В. Ласковська-Щур з Житомира, голови з Дніпропетровська, Харкова та Хмельницького [30]. Однак зареєструвати партію не вдалося. Партія поляків України була зареєстрована лише 28 листопада 2014 р.

Зазначимо, що поляки в Україні є однією з найбільш українізованих національних меншин, 70% поляків України визнають рідною мовою саме українську. Польська меншина в Україні чітко та послідовно виступала за територіальну цілісність України, а етнічні поляки проходили військову службу у Збройних силах України. Жодних політичних утисків поляки України не зазнають, в Україні діє дві загальноукраїнські громадські організації (Федерація польських організацій України та Спілка поляків України) та Партія поляків України, і жодна з організацій не заявляла про утиски або переслідування [4].

У 2016 р. в Одеській області були зареєстровані етнічні за назвою політичні партії – Циганська партія України та Грузинська партія України. Реально вони

були далекі від того, щоб представляти інтереси етносів. Щодо політсил, які принаймні декларативно виступають на захист певних національно-етнічних груп, то такі сили в першу чергу зосереджені в Одеській та Закарпатській областях. Враховуючи, що саме ці два регіони після Донбасу є ключовою ціллю Росії з розхитування ситуації в Україні, місцеві партії Одещини та Закарпаття можуть стати інструментом Кремля в гібридній війні [31]. Зазначимо також, що у реєстрі політичних партій немає жодної кримськотатарської. І це промовисто свідчить про те, що «національну карту» кримські татари в політичних цілях розигрувати не будуть.

Чинником політизації етнічності виступає й наявність подвійного громадянства. Якщо для звичайних громадян наявність другого паспорта не критична, то для державних службовців – це загроза національній безпеці. До декларацій, які заповнюють чиновники, додадуть рядок про наявність подвійного громадянства [40]. У парламенті у липні 2021 р. зареєстрували більш радикальний законопроект – запропонували позбавляти українців громадянства за отримання російського паспорта [35]. Зазначимо, що подвійне громадянство дозволено у 86 країнах світу, в 29-ти – допускається, ще в 51-й – заборонено, в тому числі в Україні [34]. Соціологічні опитування ілюструють регіональні ризики поширення прихованого подвійного громадянства. Відповідно до неофіційних даних станом на 2013 р. близько 250 тис. українців мають подвійне громадянство (угорське – 80–90 тис. осіб, румунське – близько 80 тис., російське – 70–80 тис. українців). На початок 2017 р. на Закарпатті налічувалося уже понад 100 тис.

громадян, які отримали паспорт резидента Угорщини. Кожного року ті, хто мав угорське громадянство, отримували у подарунок від угорської адміністрації декілька сотень євро [28].

За даними опитування КМІС у 2014 р., на запитання: «Чи вважаєте Ви, що Україна має забезпечити своїм громадянам право подвійного громадянства?», 56,8% опитаних у Закарпатській області виступили за право мати два паспорти, причому 31,3% – категорично [14]. У Чернівецькій області така ідея користувалася меншою підтримкою – 20,5% і лише 8% – безумовно [14]. Подібна ситуація у Галичині (Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська області) – 21,5% і 7,4% відповідно [14]. Бажаючих узаконити громадян з двома (чи більше) паспортами в Україні чимало – 30,2% в цілому по країні, з них: 47,3% – на Сході, 45,3% – Донбасі, 41% – Півдні [14]. У цілому проти «подвійного громадянства» виступали 44,9% українців, з них 64% – на Заході держави [14]. Показово, що на Закарпатті у прямий зв'язок між розколом країни і подвійним громадянством вірили лише 5,5% [14].

Акцентуючи увагу на політизації етнічності, доречним буде звернути увагу й на певну комерціалізацію чи, можливо, «етнічний бізнес». З моменту як тільки консульства почали видавати українським громадянам польського походження «карту поляка», очільник Спілки поляків України С. Костецький став посередником, допомагаючи за окрему плату здійснювати «грамотне» оформлення анкет, вирішувати проблеми в отриманні «карти поляка» чи оформленні візи до Польщі [30]. При цьому не звертаючи уваги на такі «дрібнички», як відсутність польського

коріння, трирічної участі в житті громадянської організації, знання мови та традицій і навіть етнічне походження [44]. Для успішної реалізації проекту було створено ТОВ «Українсько-польський туристичний сервіс», тобто «етнічний бізнес» отримав інституційне закріплення.

Другим різновидом «етнічного підприємництва» був відпочинок дітей у Польщі, які організувала Спілка поляків України. Ціна такої путівки для однієї дитини коштувала у 2013 р. від 1,5 до 2,5 тис. гривень, а бажаючих під час літніх канікул було близько півтори тисячі, тоді як путівки передавалися безкоштовно через благодійний фонд (на оздоровлення дітей польського походження, які проживають в Україні) [44]. Спілка поляків України робила на цьому бізнес.

З початком російсько-української війни на тимчасово окупованих територіях Луганської і Донецької областей бойовики проводили зачистку за етнічною ознакою. Офіційно Україна мала 1,7 млн. переселенців, з яких лише 25% мали бажання повернутися. Чому не хочуть повертатися інші? Бо вони були представниками українського етносу, а це загроза для їхнього життя за умови повернення і проживання на цих територіях [30]. Лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок, перебуваючи у Дніпропетровській області, заявив, що «путінські терористи» на Донбасі не просто переслідують патріотів, а вбивають і калічать людей, які розмовляють українською мовою, носять українську символіку, виступають за єдину Україну [45].

Особливого значення національно-етнічні питання набувають у контексті адміністративно-територіальної реформи та децентралізації. Варто зазначити,

що поліетнічність громад виступає ресурсом їхнього соціально-економічного розвитку. Представники Асоціації сприяння самоорганізації населення провели ґрунтовне дослідження на тему «Поліетнічність громад – не перешкода для об'єднання, але її треба враховувати». Суттєві відмінності простежувалися між Чернівецькою, Закарпатською і Одеською областями у питанні національних меншин під час громадських обговорень реформи. Етнічний чинник не був визначальним в обговоренні конфігурацій громад у Запорізькій та Чернівецькій областях. Натомість в Одеській області більшість респондентів зазначили, що противники реформи використовували етнічне питання, щоб спровокувати поширення страхів та недовіри серед різних етнічних груп, які проживають переважно на півдні регіону. Об'єднання територіальних громад зображали як проґрашний сценарій, за якого одна етнічна група втрачає, а інша виграє. Члени деяких меншин стали сприймати реформу як загрозу для своєї громади і не підтримали ініціатив, спрямованих на створення багатоетнічних ОТГ. Коли з'явився наратив «наші проти ваших», увесь процес став надміру політизованим і про добровільне об'єднання вже не йшлося. Таким чином, на півдні Одеської області утворилося лише дві добровільні ОТГ. За період 2015–2019 рр. ОТГ з'явилися тільки в Кілійському районі: Кілійська і Вилківська (2017–2018) [20]. Варто також наголосити, що в Одеській області робили наголос на збереженні етнокультурної ідентичності болгарської спільноти. Однак цей чинник не був би таким вагомим, якби не зусилля місцевих політиків, які часом спеціально розігрували «етнічну» карту у власних інтересах.

У 2015 р. перспективний план зі створення громад в Одеській області так і не змогли ухвалити у повному обсязі, зокрема через протистояння значної частини депутатського корпусу Одеської обласної ради з етнічного питання. Ще тоді місцеві політики заявили, що в частині Одеської області громади слід створювати не за тими ж правилами, що по всій Україні – об'єднувати сусідні, але різнонаціональні села не можна. В області довгий час тривало погодження з місцевими жителями та політиками плану створення таких громад. Як не дивно, ситуацією щодо створення етнічних громад зовсім не володів керівник відділу національностей та релігій Управління культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації [10]. Внаслідок за два роки об'єдналося лише близько 11% від загального числа територіальних громад, які охоплюють трохи понад 11% площі та 4,4% від числа жителів області. Варто також зазначити, що в Одеській області була своя специфіка: половина населення проживала в обласному центрі. Однак навіть без обласного центру об'єднані громади охоплювали лише 7,5% жителів [37].

У місцях компактного проживання національних меншин виникають цілком закономірні побоювання населення, що реформа призведе до зменшення рівня забезпечення їхніх етнонаціональних прав. Процеси добровільного об'єднання територіальних громад майже не відбувалися в громадах, де домінуючою етнічною групою були молдовани, болгары, гагаузи, албанці, а також у громадах з високим рівнем поліетнічності, де частка населення, що належить не до

домінуючої етнічної групи, займала понад 30%. А це – понад 200 громад. А в цілому до місцевостей компактного проживання національних меншин в Одеській області правомірно віднести 11 районів [37]. І цей чинник варто враховувати. Спостерігалось також використання різними політичними партіями теми мобілізації національних меншин у процесі об'єднання громад, де представники національних меншин складали більшість до початку децентралізації [13]. Цей ризик було озвучено під час дискусії про процес об'єднання громад в Одеській області.

Незважаючи на складнощі процесу об'єднання громад на Закарпатті, перспективний план формування територіальних громад Закарпатської області було розроблено з урахуванням чинника компактного проживання національних меншин. На Закарпатті угорські села не об'єднувалися з українськими через те, що багато людей не знають української мови.

Експерти не тільки заочно враховували цей чинник, а й виїжджали для консультацій до відповідних районів і центрів потенційних ОТГ, зустрічалися з лідерами місцевих громад, де проживали національні меншини. У свою чергу ще в 2015 р. представники об'єднаних угорських політичних сил КМКС та УМДС заявили про ідею створення в рамках процесу об'єднання громад та децентралізації єдиного району з центром у Береговому, який би охоплював території компактного проживання етнічних угорців. Це не завжди позитивно сприймалося різними політичними силами області, оскільки в такому сценарії вбачали загрозу ізоляції і сепаратизму.

Організатори саміту «Кримська платформа» не передбачили доповіді представника Крайової ради українців Криму з питання дискримінації, асиміляції, лінгвоциду та етноциду українців в Криму, незважаючи на те, що вони офіційно зверталися до МЗС з листом у березні 2021 р., щоб питання та проблематика українців Криму була озвучена на саміті. Представники Крайової ради українців Криму постійно наполягали на нарадах у МЗС, щоб це питання було включено в одній із панельних дискусій заходів саміту [9]. Вони були обурені позицією першої заступниці міністра закордонних справ України Е. Джемпарової, яка під час заходу «Як ми будемо повертати Крим?» на запитання представників Крайової ради українців Криму С. Мокренюка і В. Ляшенка щодо причин відсутності на панельній дискусії саміту Кримської платформи окремого питання переслідування Російською Федерацією етнічних українців, які є другою за чисельністю громадою в Криму, та знищення державою-окупантом української ідентичності на окупованому півострові заявила, що зазначене питання не є цікавим для іноземців. Тобто знищення української освіти і культури, переслідування ПЦУ, кримінальні переслідування українців Криму саме за їхню позицію щодо окупації, вбивства за українську мову тощо, на думку представниці МЗС, не цікаві міжнародній спільноті [9].

Підсумовуючи, зазначимо, що в умовах глобальних викликів та загроз в етнічній ідентичності активізується політичний ресурс. Наявність в етнічній ідентичності політичного потенціалу сприяє виникненню конфліктів та становить загрозу національній безпеці України. Чинниками політизації

етнічності виступають: поширення недостовірної інформації про радикальні вимоги територіальної автономії від імені «національних меншин», деструктивна роль політиків, які позиціонували себе як лобістів інтересів національних меншин, етнічні політичні партії, наявність подвійного громадянства, етнічне підприємництво. Окремі чинники політизації етнічності становлять загрозу для національної безпеки країни.

Понад те, розбіжності в етнополітичній самоідентифікації населення регіонів можуть стати основою для втручання сусідніх держав у внутрішні справи України. Прикладом такої підривної політики є політизація етнічності, стимулювання громадян України до отримання паспортів іноземної держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. 30% закарпатських угорців з подвійним громадянством обирають для заробітків Чехію. 21.02.2018. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/313966>
2. 30 років незалежності: які здобутки і проблеми зростання бачать українці й на що сподіваються у майбутньому (липень–серпень 2021 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/30-rokiv-nezalezhnosti-i-aki-zdobutky-i-problemy-zrostannia-bachat-ukraintsi-i-na-shchospodivaiutsia-u-maibutnomu>
3. «Бессарабська народна рада» не була життєздатною, – дослідниця Бессарабії. 21.06.2016. URL: <https://hromadske.ua/posts/bessarabska-narodna-rada-ne-bulazhyttiezdatnoiu-doslidnytsia-bessarabii>
4. Білоножко Є. Польська політична кухня: недипломатичні дипломати. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2263274-polska-politichna-kuhna-nediplomaticni-diplomati.html>
5. Більшість закарпатців хочуть бути у складі України та вчитися українською. 11.07.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3131929-bilsist-zakarpatsiv-hocut-buti-u-skladi-ukraini-ta-vcitisa-ukrainskou.html>
6. Бужакская республика. В Украине начался парад суверенитетов. URL: <http://antifashist.com/item/budzhakskaya-respublika-v-ukraine-nachalsya-parad-suverenitetov.html>
7. В Одесі «Народна рада Бессарабії» представила проект про національно-культурну автономію, – ЗМІ. 16.05.1015. URL: <https://ua.112.ua/suspilstvo/v-odesi-narodna-rada-bessarabii-predstavyla-proekt-pro-natsionalno-kulturnu-avtonomiiu-zmi-229495.html>
8. В Україні з'явилося нове видання про національні спільноти. 17.08.2021. URL: <https://imi.org.ua/news/v-ukrayini-z-yavylosya-nove-vydannya-pro-natsionalni-spilnoty-i40750>
9. Відкритий лист українців Криму до МЗС перед самітом Кримської платформи. 20.08.2021. URL: <https://voicecrimea.com.ua/main/news/vidkritij-list-ukra%D1%97nciv-krimu-d-o-m-z-s-p-e-r-e-d-s-a-m-i-t-o-m-krimsko%D1%97-platformi.html>
10. Генова Є. Децентралізація в Бессарабії: які загрози? 09.06.2016. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/decentralizaciya-v-bessarabiyi-yaki-zagrozy;>
- Двісті п'ятдесят тисяч українців вже мають «запасні» паспорти сусідніх держав. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/03/29/6986713>
11. Діти закордонних угорців отримують допомогу 42 500 форинтів по досягненню повноліття. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/272410>
12. Децентралізація в Бессарабії: які загрози? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/decentralizaciya-v-bessarabiyi-yaki-zagrozy>
13. Децентралізація в Україні досягнення, надії і побоювання. URL: <https://www.international-alert.org/publications/decentralisation-ukraine-uk>
14. Дослідження «Думки і погляди населення України: грудень 2014 року» /

Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://opros2014.zn.ua/west>

15. Етнічне різноманіття – драйвер розвитку. Які переваги мають громади Буковини, Закарпаття та Одещини. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10722>

16. Етнополітичні загрози та ризики національної консолідації: регіональний вимір. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2473/>

17. Жданов О. Кремль готує реванш в Україні: сепаратизм загрожує будь-якому регіону. – Військовий експерт попередив про загрозу федералізації країни. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/regional-policy/2017-05-25/kreml-gotovit-revansh-v-ukraine-separatizm-grozit-lyubomu-regionu/12545>

18. «Загроза українській мові рівно сильно є загрозою національній безпеці України», – Конституційний Суд України. 15.07.2021. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/zagroza-ukrayinskiy-movi-rivnosylno-ye-zagrozoju-nacionalniy-bezpeci-ukrayiny-konstytuciynuu>

19. Законодавчу ініціативу щодо врегулювання правового статусу національних меншин обговорили на нараді під головуванням Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zakonodavchu-iniciativu-shodo-vregulyuvannya-pravovogo-statu-66641>

20. Звіт. Вплив децентралізації влади на національні меншини в Україні в окремих регіонах: Чернівецькій, Одеській і Закарпатській областях. URL: <https://rm.coe.int/report-decentralisation-and-minorities-ua/1680a22388>

21. «Зелені чоловічки» мали з'явитись і на Одещині, – Грицак. 10.06.2016. URL: https://24tv.ua/zeleni_cholovichki_mali_zhavitis_i_na_odeshhini_gritsak_n694647

22. Зеленський анонсував закон про національні спільноти. 13.07.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3279676-zelenskij-anonsuvav-zakon-pro-nacionalni-spilnoti.html>

23. Лідери болгарської, угорської та румунської громад України колективно вимагають від Порошенка вето Закон про освіту. 12.09.2017. URL: <https://www.ukranews.com/ua/news/518399-lidery-bolgarskoi-ugorskoi-ta-rumunskoi-gromad-ukrainy-kolektyvno-vymagayut-vid-poroshenka-vetuvaty>

24. Матеріали дослідження «Паспорт безпеки України: національний та регіональний виміри». URL: https://intsecurity.org/wp-content/uploads/2017/07/Pasport_bezpeky_Ukrainy.pdf

25. Ми всі українці, але різного етнічного походження. URL: <http://www.golos.com.ua/article/350308>

26. На Донбасі почалися етнічні чистки українців, – Снегирьов. URL: https://zik.ua/news/2016/12/30/na_donbasi_pochalysya_etnichni_chystky_ukraintsiv_1018811

27. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 405 с.

28. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с.

29. Никоноров О. Фактор нацменшин в Україні: чи можуть Росія та Угорщина дестабілізувати Закарпаття. 27.03.2017. URL: <https://zak.depo.ua/ukr/zak/archive/2017/2017-03-21/faktor-nacmenshin-v-ukrayini-chi-mozhut-rosiya-ta-ugorschina-destabilizuvati-zakarpattya-20170320539921>

30. Партія поляків, або політичні амбіції за чужий рахунок. URL: <http://law-km.info/articles/partiia-poliakiv-abo-politychni-ambitsii-za-chuzhyi-rakhunok.html>

31. Пархоменко С. Регіональні партії: чи є загроза національній безпеці. 27.07.2017. URL: <https://petrimazepa.com/hiddenthreat.html>

32. Паспорт безпеки України: підсумки та рекомендації. URL: https://intsecurity.org/Pasport_bezpeky_Ukrainy.pdf

33. Пиріг В. 92% мешканців України вважають себе етнічними українцями.

12.04.2017. URL: https://zaxid.net/92_zhiteliv_ukrayini_nazvali_sebe_etnichnimi_ukrayintsyami_n1423163

34. Подвійне громадянство: 86 країн світу дозволяють, у 51 – заборонено. 28.09.2019. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/10/28/infografika/polityka/podvijne-hromadyanstvo-86-krayin-svitu-dozvolyayut-51-zaboroneno>

35. Подвійне громадянство: як політики обіцяють врегулювати питання. 28.07.2021. URL: https://www.slovoidilo.ua/2021/07/28/stattja/polityka/podvijne-hromadyanstvo-yak-polityky-obicyayut-vrehulyuvaty-rytannya#google_vignette

36. Процеси політизації етнічності в Україні: загрози та можливості для державної політики в умовах зовнішньої агресії. Аналітична записка. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Degterenko-15095.pdf>

37. Реформа децентралізації в Україні: стан та актуальні виклики. 26.06.2017. URL: <http://www.prichernomorie.com.ua/odessa/articles/kolonka-avtora/2017-06-22/1208.php?scv=9>

38. Сепаратизм шагає по Україні: в Одеській області провозглашена республіка Буджак. URL: <http://nk.org.ua/politika/separatizm-shagaet-po-ukraine-v-odessoy-oblasti-provozglashena-respublika-budjak-28830>

39. Скорцов Н. Г. Этничность. Национальные отношения. Социальная практика: сборник статей. Санкт-Петербург: ТОО ТК «Петрополис», 1995. С. 8–26.

40. У деклараціях чиновників з'явиться окремий рядок про подвійне громадянство, – Данілов. 16.07.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/16/novyna/polityka/deklaracziyah-chynovnykiv-zyavytysya-okremyj-ryadok-pro-podvijne-hromadyanstvo-danilov>

41. У мережі поширено фейк про створення Буковинської автономії. URL: <http://coolanews.info/u-merezhii-poshireno-fejk-pro-stvorennya-bukovins-koyi-avtonomiiyi.html>

42. Україна не внесе додаткових змін до Закону про освіту на догоду

Угорщині, – Кулеба. 11.06.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3043822-ukraina-ne-vnositime-dodatkovih-zmin-do-zakonu-pro-osvitu-na-dogodu-ugorsini-kuleba.html>

43. Україна не проти угорської допомоги Закарпаттю, якщо її погоджуватимуть із Києвом. 12.07.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3279178-ukraina-ne-proti-ugorskoj-dopomogi-zakarpatu-akso-ii-pogodzuvatimut-iz-kievom.html>

44. Український поляк пан Станіслав Костецький – ХТО ВІН? 05.06.2013. URL: <https://gazeta.ua/blog/37471/ukrayinskij-polyak-pan-stanislav-kosteckij-hto-vin>

45. Червак Б. Чи відбуваються в Україні етнічні чистки. 16.05.2014. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2014/05/16/7025567/>

46. Rothschild J. *Ethnopolities: A conceptual framework*. New York: Columbia University Press, 1981. 290 p.

REFERENCES

1. *30% of Transcarpathian Hungarians with Dual Citizenship Choose the Czech Republic to Earn Money*. (February 21, 2018). [online] Available at: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/313966> [in Ukr.]

2. *30 Years of Independence: What Achievements and Problems of Growth Ukrainians See and What They Hope For in the Future* (July-August 2021). [online] Available at: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/30-rokiv-nezalezhnosti-iaki-zdobutky-i-problemy-zrostantia-bachat-ukraintsi-i-na-shchospodivaiutsia-u-maibutnomu> [in Ukr.]

3. *“Bessarabian People’s Council” Was Not Viable, – A Researcher of Bessarabia*. (June 21, 2016). [online] Available at: <https://hromadske.ua/posts/bessarabska-narodna-rada-ne-bulazhyttiezdatnoiu-doslidnytsia-bessarabii> [in Ukr.]

4. BILONOZHKO, Ye. *Polish Political Cuisine: Non-Diplomatic Diplomats*. [online] Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2263274-polska-politichna-kuhna-nediplomaticni-diplomati.html> [in Ukr.]

5. *Most Transcarpathians Want to Be Part of Ukraine and Learn Ukrainian*. (November 07, 2020). [online] Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3131929-bilsist-zakarpatsiv-hocut-buti-u-skladi-ukraini-ta-vcitisa-ukrainskou.html> [in Ukr.]

6. *Budjak Republic. A Parade of Sovereignties Has Begun in Ukraine*. [online] Available at: <http://antifashist.com/item/budzhakskaya-respublika-v-ukraine-nachalsya-parad-suverenitetov.html> [in Ukr.]

7. *In Odesa, the "People's Council of Bessarabia" Presented a Project on National and Cultural Autonomy – the Media*. (May 16, 2015). [online] Available at: <https://ua.112.ua/suspilstvo/v-odesi-narodna-rada-bessarabii-predstavyla-proekt-pro-natsionalno-kulturnu-autonomiiu-zmi-229495.html> [in Ukr.]

8. *A New Publication on National Communities Has Appeared in Ukraine*. (August 17, 2021). [online] Available at: <https://imi.org.ua/news/v-ukrayini-z-yavylosya-nove-vydannya-pro-natsionalni-spilnoty-i40750> [in Ukr.]

9. *An Open Letter of Ukrainians of Crimea to the Ministry of Foreign Affairs before the Summit of the Crimean Platform*. (August 20, 2021). [online] Available at: <https://voicecrimea.com.ua/main/news/vidkritij-list-ukra%D1%97nciv-krimudo-mzs-pered-samitom-krimsko%D1%97-platformi.html> [in Ukr.]

10. HENOVA, Ye. (June 9, 2016). *Decentralization in Bessarabia: What Are the Threats?* [online] Available at: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/decentralizaciya-v-bessarabiyi-yaki-zagrozy>; [in Ukr.]

Two Hundred and Fifty Thousand Ukrainians already Have "Spare" Passports from Neighboring Countries. [online] Available at: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/03/29/6986713> [in Ukr.]

11. *Children of Foreign Hungarians Will Receive 42,500 Forints when They Reach the Age of Majority*. [online] Available at: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/272410> [in Ukr.]

12. *Decentralization in Bessarabia: What Are the Threats?* [online] Available at: <https://day.kyiv.ua/en/article/podrobyci/decentralizaciya-v-bessarabiyi-yaki-zagrozy> [in Ukr.]

13. *Decentralization in Ukraine: Achievements, Hopes, and Fears*. [online] Available at: <https://www.international-alert.org/publications/decentralisation-ukraine-uk> [in Ukr.]

14. Research "Thoughts and Views of the Population of Ukraine: December 2014". [online] *International Center for Policy Studies*. Available at: <http://opros2014.zn.ua/west> [in Ukr.]

15. *Ethnic Diversity Is a Driver of Development. What Are the Advantages of the Communities of Bukovyna, Zakarpattia, and Odesa*. [online] Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/10722> [in Ukr.]

16. *Ethnopolitical Threats and Risks of National Consolidation: Regional Dimension. An Analytical Note*. [online] Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/2473/> [in Ukr.]

17. ZHDANOV, O. *The Kremlin Is Preparing Revenge in Ukraine: Separatism Threatens Any Region, – The Military Expert Warned about the Threat of Federalization of the Country*. [online] Available at: <https://apostrophe.ua/en/article/politics/regional-policy/2017-05-25/kreml-gotovit-revansh-v-ukraine-separatizm-grozit-lyubomu-regionu/12545> [in Ukr.]

18. "A Threat to the Ukrainian Language Is Equivalent to a Threat to the National Security of Ukraine", – *the Constitutional Court of Ukraine*. (July 15, 2021). [online] Available at: <https://ccu.gov.ua/novyna/zagroza-ukrayinskiy-movirivnosylno-ye-zagrozoju-nacionalniy-bezpeci-ukrayiny-konstytuciynny> [in Ukr.]

19. *The Legislative Initiative to Regulate the Legal Status of National Minorities Was Discussed at a Meeting Chaired by the President of Ukraine*. [online] Available at: <https://www.president.gov.ua/news/zakonodavchu-iniciativu-shodo-vregulyuvannya-pravovogostatu-66641> [in Ukr.]

20. *A Report. The Impact of Decentralization of Power on National Minorities in Ukraine in Some Regions: Chernivtsi, Odesa, and Zakarpattia Regions*. [online] Available at: <https://rm.coe.int/report-decentralisation-and-minorities-ua/1680a22388> [in Ukr.]

21. "Green Men" Were to Appear in the Odesa Region, – Hrytsak. (June 10, 2016). [online] Available at: https://24tv.ua/zeleni_cholovichki_mali_zyavitis_i_na_odeshhini_gritsak_n694647 [in Ukr.]
22. Zelensky Announced the Law on National Communities. (July 13, 2021). [online] Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3279676-zelenskij-anonsuvav-zakon-pro-nacionalni-spilnoti.html> [in Ukr.]
23. Leaders of the Bulgarian, Hungarian, and Romanian Communities of Ukraine Collectively Demand that Poroshenko Veto the Law on Education. (September 12, 2017). [online] Available at: <https://www.ukranews.com/en/news/518399-lidery-bolgarskoi-ugorskoita-rumunskoi-gromad-ukrainy-kolektyvno-vymagayut-vid-poroshenka-vetuvaty> [in Ukr.]
24. Research Materials "Security Passport of Ukraine: National and Regional Dimensions". [online] Available at: https://intsecurity.org/wp-content/uploads/2017/07/Pasport_bezpeky_Ukrainy.pdf [in Ukr.]
25. We Are All Ukrainians, but of Different Ethnic Origin. [online] Available at: <http://www.golos.com.ua/article/350308> [in Ukr.]
26. In Donbas Ethnic Cleansing of Ukrainians Has Begun, – Sniehirova. [online] Available at: https://zik.ua/news/2016/12/30/na_donbasi_pochalysya_etnichni_chystky_ukraintsiv_1018811 [in Ukr.]
27. NAHORNA, L. (2008). *Regional Identity: The Ukrainian Context*. Kyiv: IF Kuras IoPaENS of the NASU, 405 p. [in Ukr.]
28. NAHORNA, L. (2011). *Sociocultural Identity: Traps of Value Distinctions*. Kyiv: IF Kuras IoPaENS of the NASU, 272 p. [in Ukr.]
29. NIKONOROV, O. (March 27, 2017). *The Factor of National Minorities in Ukraine: Can Russia and Hungary Destabilize Transcarpathia*. [online] Available at: <https://zak.depo.ua/eng/zak/archive/2017/2017-03-21/faktor-nacmenshin-v-ukrayini-chi-mozhut-rosiya-ta-ugorschina-destabilizuvati-zakarpattya-20170320539921> [in Ukr.]
30. *The Party of Poles, or Political Ambitions at Someone Else's Expense*. [online] Available at: <http://law-km.info/articles/partiia-poliakiv-abo-politychni-ambitsii-za-chuzhyi-rakhunok.html> [in Ukr.]
31. PARKHOMENKO, S. (July 27, 2017). *Regional Parties: Whether There Is a Threat to National Security*. [online] Available at: <https://petrimazepa.com/hiddenthreat.html> [in Ukr.]
32. *Security Passport of Ukraine: Results and Recommendations*. [online] Available at: https://intsecurity.org/Pasport_bezpeky_Ukrainy.pdf [in Ukr.]
33. PYRIH, V. (April 12, 2017). *92% of Ukrainians Consider Themselves Ethnic Ukrainians*. [online] Available at: https://zaxid.net/92_zhiteliv_ukrayini_nazvali_sebe_etnichnimi_ukrayintsyami_n1423163 [in Ukr.]
34. *Dual Citizenship: 86 Countries Allow, 51 Forbid*. (September 28, 2019). [online] Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2019/10/28/infografika/polityka/podvijne-hromadyanstvo-86-krayin-svitu-dozvolayut-51-zaboroneno> [in Ukr.]
35. *Dual Citizenship: How Politicians Promise to Settle Issues*. (July 28, 2021). [online] Available at: https://www.slovoidilo.ua/2021/07/28/statija/polityka/podvijne-hromadyanstvo-yak-polityky-obicyayut-vrehulyuvaty-pytannya#google_vignette [in Ukr.]
36. *Processes of Politicization of Ethnicity in Ukraine: Threats and Opportunities for Public Policy in the Face of External Aggression*. An Analytical Note. [online] Available at: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Degterenko-15095.pdf> [in Ukr.]
37. *Decentralization Reform in Ukraine: Status and Current Challenges*. (June 26, 2017). [online] Available at: <http://www.prichernomorie.com.ua/odessa/articles/kolonka-avtora/2017-06-22/1208.php?scv=9> [in Ukr.]
38. *Separatism Is Marching in Ukraine: The Republic of Budjak Has Been Proclaimed in Odesa Region*. [online] Available at: <http://nk.org.ua/politika/separatizm-shagaet-po-ukraine-v-odesskoy-oblasti-provozglashena-respublika-budjak-28830> [in Rus.]
39. SKVORTSOV, N. (1995). *Ethnicity. National Relations. Social Practice: A Collection*

of Articles. Saint Petersburg: Petropolis TL LLP, pp. 8–26. [in Rus.]

40. *A Separate Line on Dual Citizenship Will Appear in the Declarations of Officials*, - Danilov. (July 16, 2021). [online] Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/16/novyna/polityka/deklaraciyax-chynovnykiv-zyavytsya-okremyj-ryadok-pro-podvijne-hromadyanstvo-danilov> [in Ukr.]

41. *Fake News about the Creation of Bukovynian Autonomy Was Spread on the Internet*. [online] Available at: <http://coolyanews.info/u-merezhii-poshireno-fejk-pro-stvorennya-bukovins-koyi-avtonomiiyi.html> [in Ukr.]

42. *Ukraine Will Not Make Additional Changes to the Law on Education to Please Hungary*, - Kuleba. (June 11, 2020). [online] Available at: [\[dodatkovih-zmin-do-zakonu-pro-osvitu-na-dogodu-ugorsini-kuleba.html\]\(https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3043822-ukraina-ne-vnositime-dodatkovih-zmin-do-zakonu-pro-osvitu-na-dogodu-ugorsini-kuleba.html\) \[in Ukr.\]](https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3043822-ukraina-ne-vnositime-</p></div><div data-bbox=)

43. *Ukraine Is Not against Hungarian Aid for Transcarpathia if It Is Agreed with Kyiv*. (July 12, 2021). [online] Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3279178-ukraina-ne-proti-ugorskoj-dopomogi-zakarpatu-akso-ii-pogodzuvatimut-iz-kievom.html> [in Ukr.]

44. *Ukrainian Pole Mr. Stanislaw Kostecki: WHO IS HE?* (June 05, 2013). [online] Available at: <https://gazeta.ua/blog/37471/ukrayinskij-polyak-pan-stanislaw-kosteckij-hto-vin> [in Ukr.]

45. CHERVAK, B. *On the Possibility of Ethnic Cleansing in Ukraine*. (May 16, 2014). [online] Available at: <https://www.pravda.com.ua/columns/2014/05/16/7025567/> [in Ukr.]

46. ROTHSCHILD, J. (1981). *Ethnopolities: A Conceptual Framework*. New York: Columbia University Press, 290 p. [in Eng.]

Національна безпека, національний інтерес, національна ідентичність, національна ідентичність як важлива складова національної безпеки, етнічна ідентичність, етнополітична загроза, етнополітичні загрози національній безпеці України, загострення міжетнічних відносин, використання етнічного чинника у світових політичних процесах — це поняття, які присутні як у політичному житті України, викликах глобалізаційного світу, так і в дискурсах науковців, політиків, експертів.